

učenikova je tedaj, podučevati otroke od svete maše, druga pa, skerbeti, da imajo otroci med sv. mašo kaj opraviti, ali naj pojó, ali molijo. V nekterih katoliških deželah je navada, da ljudje med daritevjo sv. maše glasno molijo sv. rožni venec in k skrivnostim pristavljajo kratke molitvece. Pri nas to ni navadno, kakor tudi splošno petje ne; ker pa se otroci tudi peti naveličajo, naj bi pa véasih pri sv. maši molili sv. rožni venec. Učenik naj otrokom priporoča, da naj se iz glave naučé kratkih molitev za naj imenitnejše dele sv. maše. Tako naj učenik otroke vadi, da so pri sv. maši pobožni, da jim bo ta naj svetejša daritev v povzdigo pobožnosti in v zvesto spolnovanje svojih dolžnosti.

Kedar se pa govori od daritve sv. maše, se otrokom tudi lahko razlaga altar, kaj pomeni, kakošna podoba ima, zakaj se sv. maša na altari bere, dalje pa tudi mašna obleka: naramnica, mašna srajca, mašni plajšč i. t. d. Tudi naj se otrokom pové, kaj pomeni rudeča, višnjeva, črna ali bela barva pri mašni obleki, pové naj se jim, čemu so svete posode, kelih, monstranca i. t. d. To razlaganje pripomore, da se doseže cerkveni namen pri spreminjevanji barv, in da ljudstvo ne gleda brezmiselno altarja in svetih posodeb.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XXVIII.

D. Bolj milostno ravná Krušic z imeni na *-e*, o katerih le pravi, da tuje lastne imena za *e* namesti *l* pravilniše vstavljajo *j*: Klárke, Klárkeja. Tako loči tudi Janežič domače in tuje imena, ter veléva pisati Kobe, Kobeta pa Göthe, Götheja.

O. Klarkeja je lahko iz Klarkej, kakor Kogeja iz Kogej, Geteja iz Getej (cf. Geteji ali Getejci sv. pis.), Smoleja iz Smolej; nasprot pa Smoleta iz Smole, in Smoleška iz Smoletska, kakor Tomeška iz Tometska itd. Tako p.: Bole, Černe, Rome, rod. Boleta, Černeta, Rometa, in od tod Boletov, Černetov, Rometov.

D. Pa ne Romov, Bolov ali Bolejev! — Na tanko določi tu narodov jezik, toraj se ne more imenovati „die unge-

naue Volkssprache“. — Na *-i* popisuje Krušic le imena na *-ski* ter pri tej priliki nekterim pisateljem v malo versticah nektero povč!

K. Razun tega, kar sem unkrat povedal (§. 22.), pravim še §. 36 v ** opombi: »Eigennamen auf *ski* können, weil sie selbst nichts als Eigenschaftswörter sind, somit aus sich kein Eigenschaftswort des Besitzes entstehen lassen; sie drücken also den Besitz durch den Wessenfall aus: *pésni Koséskega*, *zgodovina Paláckega* u. s. w.; barbarisch klingt es: *Koséskove pésni*, *Paláčkova zgodovina*!«

D. Kaj pa še le *Koseskitove pesmi*, *Palackitova zgodovina*! To je pa celo „haarsträubend!“ „Wahre Eigenschaftswörter sind auch die auf: *ski* auslautenden Eigennamen“ — jaz bi djal, ako so „Eigennamen“, ne morejo biti „wahre Eigenschaftswörter“.

O. Da niso več „wahre Eigenschaftswörter“, se kaže iz tega, ker ne morem reči *Kosesk*, *Ledinsk* kakor *jesensk*, *pastirsk*, in tudi ne *Koseski-a-o*, *Ledinski-a-o* kakor *jesenski-a-o*, *pastirski-a-o*. Oblika *-ski* je sicer pridevnikova, ali primek *Koseski*, *Ledinski*, *Dobrovsky* i. t. d. se vstani in postane samostavnik in slov. lastno ime, in zakaj bi mu tedaj ne bila lastna imenska sklanja? Vse drugač je, ako rečem: to so *ledinski pašniki*, *ledinske dekleta*, *koseske njive*, *hiše* in — ako pravim: to je *pesnik Koseski*, *Ledinski* itd. In kakor ne pravim: ali si vidil *Pokornega*, *Čudnega*, *Veselega*, ampak *Pokorna*, *Čudna*, *Vesela*, da si ravno imajo vse te imena obliko pridevnikovo; tako menda smem tudi reči: *Koseskita*, *Dobrovskita*, *Ledinskita*, ne pa *Veselega Koseskega*, *Rodoljubega Ledinskega*!

D. O pisatelja nevednita! Ali še porečeš, da je *Koseskita* ravno tako, kakor bi djal *nevednita*? Zdi se mi, da se ti krušijo nektare kolesca v glavici tvoji jezikoslovni. — Kako tenke morajo biti nasprot tvoje čutnice! Povém ti, da sem dostikrat slišal že *Koseskita-tu*, pa lasje se mi kar ganili niso; ko pa berem „pisatelja nevednita“, so mi pa skoraj vsi poskočili po koncu!

O. Imensko sklanjamo primke: *Vesel*, *Čuden*, in kakor *Koseski*, *Ledinski*, tudi *Mali*, *Žurbi*, rod. *Malita*, *Žurbita* (Met.), in kar veljá o imenih osebnih, ne veljá vselej tudi o primkih ali imenih rodovinskih. *Mali* je gotovo oblika pridevnikova, in vendar ima *Janežič* rod. *Malija*, *Žurbija*, nam.

Mali — Malega — Malemu itd., kakor pišejo Čehi in drugi Slovani (cf. Maly, Vesely, Dobrovsky).

D. „Malitova pristava gori Malitova!“ — je vse križem ljudstvo vpilo tolikrat, in nikdar in nikogar nisem slišal: Malijeva ali Malega pristava“. Tako je ljudstvo govorilo, kar spričujejo dobri pisatelji p. Vodnik, Kopitar, Metelko, in še govori. Kako more tedaj Krušič pisati: „der neuere, alles Vorganges in der Volkssprache bare, aus Unverstand und gänzlicher Sprachunkenntnis eingeführte Gebrauch“ i. t. d.?!

XXIX.

D. Kako se Krušiču krušijo jezikoslovne kolesca, se vidi tudi iz tega, kar uči o lastnih imenih na -o, da v sklanjavi snémajo imenovavnikov o ter se ravnaajo tedaj po zgledu snop (str. 17.)! Ali imajo toraj imena Marko, Perko, Jenko v toživniku tudi Marko, Perko, Jenko, kakor v imenovavniku, po zgledu snop? Ali je morebiti ločiti omlačen snop pa neomlačen? Ali je res „bolje in blaže“ Marka, Perka od Markota, Perkota? Ali res govori le „der verdorbene Volksmund: Markota, Perkota, wodurch sich jedoch die veredelte Schriftsprache nicht zur Nacheiferung gereizt fühlen darf?“

O. V novoslovenščini imajo moške imena oseb in drugih živočih ali poosebljenih stvari v ednini toživnik enak rodivniku; le toživnik neživočih reči je enak imenovavniku, uči Janežič §. 71. — Ktero je bolje in blaže, Jenka, Metelka ali Jenkota, Metelkota — tega ne vem; to pa vém, da narod skoraj sploh govori poslednje (to je Metelkótova hiša, to pa Benkótov laz itd.), da so pisali in poterdili to prav dobri knjižniki slovenski, da se pri unih oblikah (Jenka, Benka) ne vé, ali se ne glasi lastno imé morebiti Jenk, Benk i. t. d.

D. Gorenec pravi Marka, Joža, Luka, Doleneec pa Marko, Jože, in po tem takem mora pisati uni v pridevniku Markin, Jožin, Lukin, ta pa Markov, Jožetov po milosti, nikdar pa, če ga še tako mika, ne sme pisati Markotov, Lukatov, ako hoče rabiti — se vé — „die veredelte Schriftsprache“. In taka bode tudi v olikanem govorjenji. Po Gorenškem bodo brali in razlagali Markin pa Lukin, in po Dolenskem Markov evangeli, ter pripovedovali, kdo da je bil Elizabetin in Zaharijin sin, in ljudstvo na zadnje ne bo vedilo, kdo je bil mož, kdo pa možina.

O. Kakor na omenjene samoglasnike, tako si je olikal narod tudi nekatere posojene in ponarejene imena na -u, ktere sklanja raji (cf. Kopitar) s prirastkom *t*: Jehu-ta, Premru-ta, Vavru-ta itd. ne gledé na oblike, ktere imajo le-té v svojih lastnih jezikih.

D. Niti na to, da je ovo „ungenau, verdorben, haarsträubend, barbarisch“. — Narod ravná tako, ali kako čem ravnati jaz, in kaj misliš o tej blaženi pisavi Ostro-verhar ti?

O. Iz tega, kar sva doslej govorila, je pač očitna moja misel. Narod je kovač in likar; tuje imena kuje in lika po svoje na svojem naklu, in vsak jezik ima kaj svojega. Da si ne grajam tega, da posnemamo v mnogih rečeh sorodne narode slovanske; vendar grajam to, da brez potrebe prevračajo nekteri slovensko že vterjeno pisavo in slepo posnemajo staro neslovensko, češ, da je sedanji slovenski jezik nezmožen in preubog, kar pa ni res. — Nikar se ne boj toraj tudi ti pisariti lastnih imen s končnikom samoglasnikom s prirastkom *t*, in sicer iz naslednjih razlogov: a) ker jih lika tako narod slovenski, b) ker so jih pisali in jih še pišejo mnogi prav dobri knjižniki, c) ker učijo tako tudi slovničarji, da imamo v slovenščini razun drugih podaljškov tudi prirastek *t* (vid. Janežič §. 68.), in d) ker je ravno ta-le množnik *t* graničar, kateri slednjemu kaže, kje da je granica med lastnim imenom in sklonilom ali ktero koli obliko njegovo (cf. Fadata in Jansata, Zoretu in Staretu, Hitita in Lenasita, pri Jenkotu in Jesenkotu, s Pertutom, Možinatov in Svetinatov, Arcetov, Arkotov itd.) —

P a š n i k.

Govorjenje in spisovanje. Naloga malih šol je, da se v njih mladost podučuje svoj materni jezik prav in čisto govoriti, in to, kar prav govori, tudi zapisovati. Učitelj mora tedaj učence v tem neprestano vaditi. Nekteri učitelji mislijo, da so vaje v govorjenji čisto odveč, in da se s tem le čas trati. Ako se pogovarjamo z otroci, vidimo, koliko besedi jim še manjka, da bi mogli reči imenovati in o njih govoriti, in to kar povedó, je večidel napéno in nepopolno. Učitelj naj vadi učence reči